

УДК 330.341

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК БАЗОВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ КРАЇНИ

Г.Я. Студінська

кандидат економічних наук, докторант

Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Розглянуто питання механізму впливу «зеленої економіки» як базового чинника на формування позитивного іміджу країни з метою його адекватного сприйняття світовою спільнотою та побудови подальших стосунків країни з міжнародним товариством. Проаналізовано зв'язок «зеленої економіки» та іміджу країни крізь економічний, політичний та соціальний чинники.

Ключові слова: «зелена економіка», ресурсозбереження, екологічний образ, імідж.

Гостра соціально-економічна, політична криза в Україні, низька якість навколишнього природного середовища в більшості її регіонів потребують кардинальних змін у стратегії розвитку країни, що визначає актуальність вибраної теми. Необхідність економічного зростання повинна враховувати сучасні вимоги світової спільноти стосовно екологічно безпечного балансування з урахуванням якості навколишнього природного середовища, що й передбачає «зелена економіка», розвиток якої відповідатиме міжнародним сучасним тенденціям. Інтегрований підхід до розгляду такої теми потребує вирішення важливих наукових та практичних завдань, а саме: 1) визначити поняття «зелена економіка»; 2) обґрунтувати «зелену економіку» як базовий чинник впливу на формування позитивного іміджу країни; 3) проаналізувати зв'язок «зеленої економіки» та іміджу країни крізь економічний, політичний та соціальний чинники; 4) дослідити залежність побудови подальших стосунків країни з міжнародним товариством від адекватного сприйняття світовою спільнотою привабливого іміджу країни.

Питанню «зеленої економіки» приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні науковці й практики. Виділяються праці таких зарубіжних науковців, як М. Букчин, Дж. Джекобс, Р. Карсон, Л. Маргуліс. В українській науці цим напрямом займаються С. Харічков, Т. Галушкіна, З. Герасимчук, Б. Данилишин, П. Кругман, В. Реутов, О. Живицький, Т. Грицюк, Т. Василенко, Ю. Бережна та інші. Актуальним залишається розгляд питання впливу «зеленої економіки» на формування привабливого іміджу країни. Сьогодні потребує концептуального підходу до зв'язку між економічними та екологічними питаннями, інтеграція яких може бути досягнута в контексті вибраної теми.

Саме в цій статті подано дослідження інтегрованого впливу «зеленої економіки» на формування позитивного іміджу країни з метою його адекватного сприйняття світовою спільнотою та побудови подальших стосунків країни з міжнародним товариством.

Одним із головних завдань зовнішньої і внутрішньої політики є формування позитивного іміджу країни тому, що позитивний імідж держави вирішує його адекватне сприйняття громадянами, світовою спільнотою та вибудовує подальші стосунки міжнародного товариства з країною, які дають змогу розраховувати на необхідні для України інвестиції. Імідж країни являє собою складне утворення, систему елементів різного змісту: політико-правовий, економічний, історичний, географічний, культурний, екологічний, релігійний та інші, де кожен з визначених елементів домінує в різних випадках. Виділення кожного елемента досить умовне, але аналіз та управління окремими елементами оптимізує формування необхідних образів, через які в майбутньому сприйматиметься імідж країни.

«Зелена економіка» як стратегічний напрям пріоритетного розвитку галузей орієнтованих на ресурсозбереження, збереження навколишнього природного середовища та підвищення добробуту населення, є тим фундаментальним чинником, який формує екологічну образну складову позитивного іміджу країни. Концепція «зеленої економіки», ініційована Програмою ООН із навколишнього середовища (ЮНЕП), пропонує спрямувати зусилля та інвестиції на ключові економічні сектори (промисловість, сільське господарство, лісову промисловість, відновлювальну енергетику — ВДЕ, водопостачання, транспорт, управління відходами, будівництво), вирішуючи водночас потрійну проблему:

- стимулювання сталого економічного розвитку;
- створення екологічних робочих місць та подолання бідності;
- скорочення викидів парникових газів, ощадливіше використання природних ресурсів та зменшення обсягів відходів [5].

Стратегія розвитку «зеленої економіки» передбачає об'єднання зусиль держави, приватного бізнесу та кожного громадянина у вирішенні таких питань:

- поліпшення якості навколишнього природного середовища;
- зниження рівня захворювань, збільшення рівня середньої тривалості життя людини;
- зменшення енерго- та ресурсоемності продукції;
- утворення розвинутої системи відновлюваних джерел енергетики, що знизить енергетичну залежність країни;
- збільшення ефективності національних програм енерго- та ресурсозбереження;
- створення позитивного екологічного образу України на міжнародному просторі для ефективного просування країни та інтеграції в світове суспільство.

Через відсутність міжнародних, національних домовленостей відносно структури «зеленої економіки» «зеленої енергетики» класифікаційною ознакою вибору галузей є можливість віднесення за визначенням.

Базовий характер «зеленої економіки» як фактора впливу на формування іміджу країни визначає три залежні чинники: економічний, соціальний та політичний (рис. 1).

Економічний чинник корелюється з природним потенціалом, ступенем упровадження ресурсозберігаючих технологій, показниками енергоемності, матеріалоемності виробництва, рівнем культури населення в питаннях охорони навколишнього природного середовища.

Соціальний чинник є відображенням якості природного навколишнього середовища, яка безпосередньо впливає на рівень захворюваності населення та середню тривалість життя.

Політичний чинник передбачає необхідність формування привабливого екологічного образу країни з метою подальшого сприйняття цього образу громадянами, міжнародною спільнотою та формування позитивного іміджу держави.

Найвні природні ресурси, якими володіє країна та які використовуються або можуть бути використані в країні для забезпечення її соціально-економічного розвитку, формують її природний потенціал. До природних ресурсів України належать земельні, кліматичні, рекреаційні ресурси, рослинний та тваринний світ, ресурси морів, корисні копалини, внутрішні води. Загальну характеристику основних природних ресурсів наведено в табл. 1.

Україна належить до головних мінерально-сировинних держав світу і за запасами основних видів корисних копалин з розрахунку на одну особу посідає одне з перших місць у Європі. Завдяки таким багатим природним потенціалам, Україна належить до країн, де ресурсозбереження не є пріоритетним напрямом економічного зростання країни.

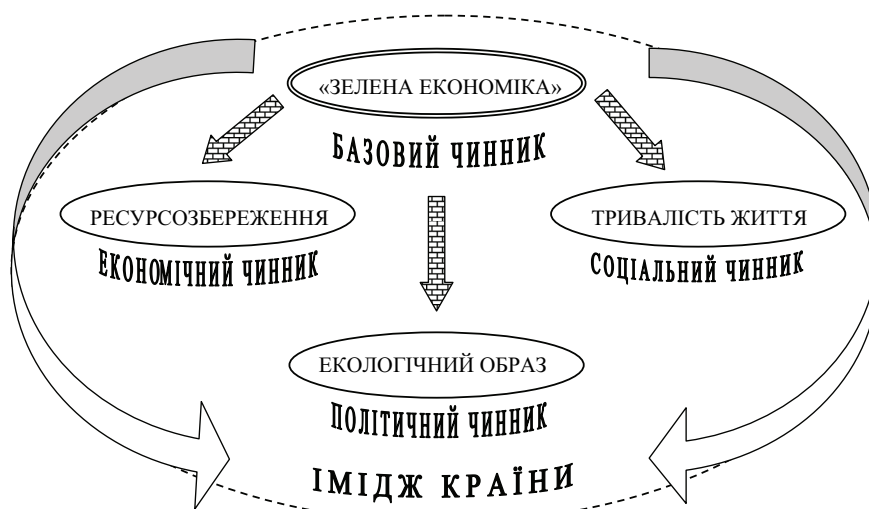

Рис. 1. Схема впливу «зеленої економіки» на формування іміджу країни
Джерело: складено автором.

Таблиця 1

Оцінка природних ресурсів України

№	Ресурси	Оцінка
1	Наявність ресурсів	8 балів з 10 (200 копалин, 20 000 родовищ)
1.1	Природний газ	900–1100 млрд м ³ , на 20–22% покриває власні потреби
1.2	Сланцевий газ	1,2–7 трлн м ³ Україна може стати експортером
1.3	Метан вугільних родовищ	9 місце в світі — 314 млрд м ³ — запаси метану по 186 шахтах, у т.ч. по 95 діючих
1.4	Нафта	40 млн т/рік: на 10–12 % покриває власні потреби
1.5	Цирконій	30 % світових запасів
1.6	Запаси уранових руд	105 тис. т, 1200–1900 т/рік
2	Чорнозем	8,7 % світових запасів, 30 % запасів Європи
2.1	Земельний фонд [3]	60,4 млн га, розораність — 57,1 %
2.2	Сільськогосподарські угіддя	41,9 млн га, або 69,4 %
2.3	Ліси та лісовкриті площі	10,4 млн га, або 17,2 % покриває лише 25 % власних потреб, через що Україна є лісодефіцитною країною (в Фінляндії цей показник становить 64,7, у Швеції 60,3 %)
2.4	Забудовані землі	2,3 млн га, або 3,8 %
2.5	Під поверхневими водами	2,4 млн га, або 4 %
2.6	Інші землі	3,4 млн га, або 5,6 %
3	Водні ресурси	92,4 км ³ , з яких доступні до використання 56,6 км ³ , або 61,3 % Україна — вододефіцитна країна (близько 1 тис. м ³ на людину) Польща — 1,72, Казахстан — 2, Швеція — 2,5, Росія — 31 [2]
3.1	Використовується в народному господарстві	73,9 км ³ , або 80 % загальної кількості
3.2	Гідроресурси [1, с. 141]	60 % усієї енергії поверхневого стоку
3.2.1	Потенціальні гідроресурси	44,7 млрд кВт·год.
3.2.2	Технічно можливі	21,5 млрд кВт·год.
3.2.3	Економічно доцільні	21,5 млрд кВт·год.
4	Рекреаційні ресурси	Води, грязі, природні національні парки, приміські смуги, історико-архітектурні, історико-культурні заповідники
4.1	Мінеральні води: гідрокарбонатно-сульфатні, кальцієво-магнієві, сульфатні, натрієво-кальцієві, вуглекислі, сульфідні, хлоридно-натрієві	Трускавець, Моршин, Східниця, Великий Любень, Немирів — Львівської обл., Миргород Полтавської обл., Хмільник Вінницької обл, Свалява, село Синяк, Усть-Чорне Закарпатської обл.
4.2	Лікувальні грязі	Івано-Франківська, Одеська обл., Автономна Республіка Крим Маріуполь, Слав'янськ, Святогорськ Донецької обл. [6, с. 6]

Джерело: складено автором за [1–3, 5–8, 10].

Українська продукція вважається найбільш енерго- та сировинноємною в світі. Так, на одиницю ВДВ витрачається майже одна тонна природних ресурсів, тоді як у США — 3 кг. Загальне енергоспоживання на одиницю ВДВ в Україні в 1,8 раза більше, ніж в РФ, в 3,5 раза більше, ніж у Польщі, в 8,3 раза вище, ніж у країнах Європи; за останні 20 років енергоємність одиниці ВДВ України збільшилася майже вдвічі. Незважаючи на скорочення виробництва за останні 10 років, збільшилася частка викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище на одиницю виробленої продукції.

21.12.2010 р. було ухвалено Закон України «Про основні принципи (стратегії) державної екологічної політики на період до 2020 року», згідно з яким стратегічною метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану довкілля для безпечного життя і здоров'я населення, а також упровадження екологічно збалансованої системи природокористування, включаючи розвиток енерго- та ресурсозберігаючих технологій [4]. Відсутність ув'язки фінансування державних екологічних цільових програм з можливостями бюджету заважає досягненню поставлених екологічних цілей.

Рівень культури населення в питаннях ресурсозбереження, охорони навколишнього природного середовища відіграє не останню роль у формуванні економічного чинника розвитку «зеленої економіки». Насамперед це стосується поведінки громадян у підтримці чистоти у власній оселі, дворі, вулиці, місті. По-друге, наявність певного рівня культури населення забезпечує енерго- та ресурсозбереження (вода, газ, тепло) в побутових умовах. По-третє, важливим є розуміння населенням виконання екологічних завдань, наприклад, сортування побутового сміття забезпечує його подальшу ефективну утилізацію. Саме тому необхідно посилити інформування населення силами ЗМІ про виховання екологічної поведінки, розробити та реалізувати місцеві екологічні програми з унікальними стимулювальними інструментами.

Не заглиблюючись у соціально-психологічні, етнопсихологічні та інші критерії, що впливають на середню тривалість життя людини, розглянемо базові.

1. Рівень доходу. За даними ООН, середня вартість споживчого кошика для однієї особи має становити 17 доларів на день. Якщо ж людина отримує заробітну плату близько 510 доларів на місяць, то вона перебуває на межі бідності [9]. Заробіток українців на місяць майже вдвічі нижчий за межу бідності, ніж у сусідніх європейських країнах.

2. Медичне обслуговування. Відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ), витрати на медицину мають становити не менш ніж 5 % ВВП країни. В іншому разі, на думку спеціалістів цієї організації, сфера медичного обслуговування не в змозі ефективно виконувати свої функції. В Україні цей показник досяг 3, у США — 14% [11, с. 13].

3. Спосіб життя, рівень культури та освіти. Наявність поганих звичок, відсутність фізичного навантаження, емоційна нестриманість, стреси негативно впливають на середню тривалість життя людини.

4. Якість навколишнього природного середовища. Якість навколишнього природного середовища є тим складовим фактором, що залежить від ступеня розвитку «зеленої економіки» та безпосередньо впливає на здоров'я й середню тривалість життя людини. Негативним наслідком господарської діяльності стало антропогенне забруднення навколишнього природного середовища, що спричинило хімічні, фізичні, механічні, акустичні, теплові, ароматичні та візуальні зміни якості природного середовища. Екопатогенний вплив на людину залежить від рівня і якості забруднювача та часу впливу. За даними Держкомстату України в 2013 р. було скинуто забруднених зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти 1717 млн м³, викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря становили 6719,8 тис. т або 147,7 кг на кожну людину чи 11,1 т на км², утворено відходів 448,1 млн. т. Людина вдихає забруднене повітря, п'є неякісну воду, накопичує через травну систему з харчовими продуктами, водою, медикаментами сполуки важких металів, що разом впливає практично на всі системи організму, надаючи токсичну, алергічну, канцерогенну дію, ушкоджує генетичну інформацію організму людини та призводить до скорочення середньої тривалості життя людини.

За даними Держкомстату, середня тривалість життя українських чоловіків становить 66,1 р. (в Німеччині — 78,6, Польщі — 72,7, Норвегії — 79,5, Франції — 78,7), жінок — 76 років (у Німеччині — 83,3, Польщі — 81,1, Норвегії — 83,5, Франції — 85,4). Отже, тривалість життя українського чоловіка на 11 років менша, ніж у чоловіків у названих країнах, а української жінки — на 7 років.

Політичний чинник «зеленої економіки» відіграє стрижневу роль у формуванні привабливого екологічного образу країни, сприймання якого відтворить її відповідний імідж у свідомості громадян та міжнародної спільноти.

Феномен іміджу держави — це стратегічний ресурс, важливість якого зростає особливо

в період бурхливих змін, коли загострюється конкуренція за ресурси: капітал, енергоносії, робочу силу, знання, високі технології. Світова фінансово-економічна криза спонукає держави світу до необхідності вирішити питання щодо підвищення ефективності використання ресурсів, розвитку нових екологічно орієнтованих галузей і видів діяльності, впровадження «зелених технологій» — тих змін, які забезпечать гармонійне узгодження економічного, соціального та екологічного розвитку, стануть катализатором економічного зростання.

Створення позитивного іміджу держави сприяє захисту її національних інтересів, досягненню зовнішньополітичних цілей, підтримці світовою спільнотою її кроків на міжнародній арені.

Імідж країни належить до тієї категорії стратегічних ресурсів, що є фундаментом для вибудови інших активів держави, це механізм створення психологічної установки, яка визначатиме поведінку суспільства.

ВИСНОВКИ

«Зелена економіка» як базовий чинник відіграє фундаментальну роль у створенні потужного потенційно-привабливого екологічного образу України на міжнародному просторі, при оптимальному просуванні якого можна отримати дієвий та економічно ефективний інструмент посилення позитивного іміджу нашої країни в світі.

Необхідність просування позитивного екологічного образу України на міжнародному просторі збігається зі світовою тенденцією розвитку «зеленої економіки». По-перше, існує безпосередня залежність здоров'я та середнього віку життя людини від якості навколишнього природного середовища, а отже від ступеня екологізації виробничої сфери. По-друге, позитивний імідж країни з відповідними привабливими інвестиційними умовами забезпечить Україну очікуваними фінансовими ресурсами, конче потрібних національній економіці. По-третє, Україна є країною, яка реально може

стати лідером у забезпеченні світу продуктами харчування високої якості, що теж потребує відповідної якості природного навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Голиков А.П.* Вступ до економічної і соціальної географії: [підручник] / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. — К.: Либідь, 1997. — 320 с.
2. *Гречин К.* Водні ресурси України та їхнє збереження: думки науковців Львівської політехніки: [Електронний ресурс] / К. Гречин. — Режим доступу: <http://lp.edu.ua>
3. *Дорогунцов С.І.* Розміщення продуктивних сил України: [Електронний ресурс] / С.І. Дорогунцов. — Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/>
4. Закон України про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
5. Зелена економіка: [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.dae.org.ua/ua/our-topics/green-economy/49--2.html>
6. Курорты Донбасса ждудт на грязи и экстрим // Вести. — 2015. — № 26 (426). — 16 с.
7. Мала гірнича енциклопедія: У 3 т.: [Електронний ресурс] / за ред. В.С. Білецького. — Донецьк: Донбас, 2004. — Режим доступу: <http://bookdn.com/>
8. *Малиш Н.А.* Структурні показники та економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу України: [Електронний ресурс] / Н.А. Малиш. — Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/11.pdf>
9. Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати: ЗУ від 20.10.2009: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rada.gov.ua
10. Рекреаційні ресурси та їх оцінка: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.dnu.dp.ua/metodi/fbio/Ecologiya/5Kurs/Dovgal
11. Howard Oxley, Maitland MacFarlan, Health Care Reform, Controlling Spending and Increasing Efficiency; OECD. — Paris. — 1994. — 101 p.